

ถนนสายรุ่งเรืองนำสู่สุข

ครั้งยังเยาว์วัยข้าพเจ้าเคยตั้งความหวังไว้หลายอย่าง เช่น อยากรู้ 12 ภาษา อยากท่องเที่ยวโลกกว้างเสาะหาวิทยายุทธ์ พ่อแม่ว่าถ้าตั้งความหวังอยากช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากจะดีกว่าที่จริง การทำให้ผู้อื่นมีสุข พันทุกข์เป็นเรื่องที่ดีแน่นอน แต่ก็มีแนวทางที่หลากหลายซับซ้อน ตั้งแต่จำความได้ คือเมื่อสี่สิบกว่าปีมาแล้ว ข้าพเจ้าคุ้นอยู่กับคำสองคำคือ การพัฒนา (development) กับการทำบุญกุศล (charity) มีผู้ให้บรรณาธิบายว่าถ้าอยากช่วยแล้วบริจาคเงินหรือสิ่งของ โดยไม่ได้หวังว่าจะมีผลกำไรอย่างไรเกิดขึ้นเรียกว่าทำบุญ แต่ถ้าหวังว่าสิ่งที่ดำเนินการจะเจริญก้าวหน้าต่อไปเรียกว่า พัฒนา

การพัฒนาเป็นเรื่องกว้างมีหลายด้าน ต้องทำกันอย่างต่อเนื่อง และมักต้องใช้เวลานาน เช่น

1. การพัฒนาการเมือง (Political Development) ให้เป็นไปทางประชาธิปไตย หรือให้เกิดความสงบ ความมั่นคง ต้องสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในชาติ การพัฒนาองค์กรประชาชน พัฒนาการบริหาร การแก้ปัญหาครอบครัวชั้นและวิธีการอื่น ๆ

2. การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) จะต้องวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ การลดปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ การพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

3. การพัฒนาสังคม (Social Development) มีหลายอย่าง เช่น สร้างความเท่าเทียมระหว่างชนเผ่าต่างๆ กลุ่มคนในสังคม ความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิง การให้สิทธิเสรีภาพแก่บุคคลที่มีความจำเป็นในชีวิตต่าง ๆ กัน เช่น ผู้พิการ พัฒนาจิตใจคนให้มีคุณธรรม

4. การพัฒนาการศึกษา (Educational Development) เช่น การกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การอบรมครู บุคลากรทางการศึกษา

5. การพัฒนาการเกษตร (Agricultural Development) เช่น การเพิ่มเนื้อที่การผลิต การเพิ่มผลิตภาพการผลิต การพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์

(ผลิภาพการผลิต มาจากคำว่า productivity เช่น ในพื้นที่เท่าเดิม สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น การเพิ่มผลผลิต สื่อความว่า มีผลผลิตเพิ่มขึ้น อาจเพราะการขยายพื้นที่เพาะปลูก หรือการเพิ่มทรัพยากรต่าง ๆ ในการผลิต)

6. การพัฒนาอุตสาหกรรม (Industrial Development) เช่น เพิ่มประสิทธิภาพในด้านการผลิต ลดต้นทุน ปรับปรุงเทคโนโลยี การรักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี

7. การพัฒนาที่ดิน (Land Development) มีความหมายสองอย่างคือ การปรับปรุงสภาพดินให้เหมาะสมกับการเกษตรอย่างที่ยกรมพัฒนาที่ดินทำ อีกอย่างหนึ่งเป็นการนำพื้นที่ดินมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ คือ การจัดสรรที่ดินนั่นเอง

8. การพัฒนาแหล่งน้ำ (Water Resource Development) ให้การใช้และรักษาน้ำได้ประโยชน์สูงสุดแก่ทุกๆ กลุ่มในสังคม การป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น

9. การพัฒนาทางการแพทย์ (Medical Development) สาธารณสุข (Public Health and Hygiene) และสุขาภิบาล (Sanitation) ให้เจริญก้าวหน้า ป้องกันโรค รักษาโรค และขยายการบริการถึงประชาชนกลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึง

ฯลฯ

ข้อคิดบางประการในด้านการพัฒนา

1. การพัฒนาประเทศ (ปฏิรูป) ให้ทันสมัย (modernization) ต่างจากการสร้างประเทศตามแบบอย่างตะวันตก (westernization)

2. การพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน อาจก่อปัญหามากกว่าการแก้ปัญหา เช่น การเพาะปลูกใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงที่เป็นพิษจำนวนมากเกินไป เป็นอันตรายต่อสุขภาพของทุกคนและสัตว์ในพื้นที่บริเวณนั้น อาจจะทำให้ดินเสีย เพาะปลูกไม่ได้มากเท่าเดิม เป็นการผลิตหรือทำการแบบที่เรียกกันว่า รวยแล้วเลิก

การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) คำศัพท์เดิมเรียกว่า วัฒนาถาวร หมายถึง การพัฒนาที่บุคคลจะได้ประโยชน์ต่อเนื่องในระยะยาว ไม่สูญเสียทรัพยากรมากเกินไป

3. การพัฒนา (Development) จะต้องสมดุลกับการอนุรักษ์ (Conservation) เช่นในการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ ต้องดูว่าจะเสียทรัพยากรอื่น ๆ ที่ควรรักษาไว้หรือไม่ อย่างไร

4. หน่วยงานที่ทำงานด้านการพัฒนา มีทั้งหน่วยงานระดับนานาชาติ ระดับชาติทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของเอกชน

หน่วยงานของสหประชาชาติ เช่น FAO, UNDP, UNESCO, UNICEF, WHO ฯลฯ

หน่วยงานระดับอาเซียน เช่น South-east Asian University Consortium for Graduate Education in Agriculture and Natural Resources, Southeast Asian Regional Center for Graduate Study and Research in Agriculture (SEARCA), Southeast Asian Ministers of Education Organization (SEAMEO)

5. องค์การระหว่างประเทศแบ่งประเทศต่างๆ ออกเป็น ประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) ประเทศที่กำลังพัฒนา (developing countries) ประเทศด้อยพัฒนา (under developed countries or less developed countries) โดยมีตัวชี้วัดต่างๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

หน้าที่และวิธีการของนักพัฒนา

หน้าที่คือ ช่วยให้บุคคล พื้นที่เป้าหมาย หรือกิจการที่ตนรับผิดชอบมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น

วิธีการของนักพัฒนา มีหลายขั้นตอน และหลายลักษณะขึ้นอยู่กับงานพัฒนาที่ทำ เนื่องจากข้าพเจ้ามิได้มีประสบการณ์ในงานพัฒนายุคใหม่ที่ต้องเขียนยุทธศาสตร์การพัฒนาและดำเนินการอย่างซับซ้อน ในที่นี้จึงจะยกตัวอย่างงานพัฒนาชุมชนอย่างง่าย ๆ ที่เคยปฏิบัติ ดังนี้

1. การหาข้อมูล รวบรวมปัญหา สภาพทั่วไปของท้องถิ่นและชุมชน ทั้งในด้านภูมิศาสตร์และสังคม

2. การหาข้อมูลควรดูทั้งข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากการออกสำรวจ และข้อมูลจากบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในพื้นที่และบุคคลที่เคยปฏิบัติงานมาแล้ว

3. การมีความรู้ด้านภูมิศาสตร์และแผนที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดพื้นที่ทางการเกษตร อุตสาหกรรม การตั้งถิ่นฐาน จะทำให้ทราบระยะทาง ลักษณะพื้นที่ รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ที่จะนำมาใช้เป็น ฐานความรู้ในการปฏิบัติงาน

4. การเขียนโครงการ บ่งให้เห็นขีดถึง สภาพทั่วไปของพื้นที่ สภาพปัญหา วิธีการแก้ปัญหา ช่วงเวลาปฏิบัติงาน งบประมาณที่จำเป็นต้องใช้และ แหล่งงบประมาณ (อาจต้องหาตนเอง)

5. การไปดูและคอยแนะนำ (monitoring) รวมทั้งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ระหว่างการทำงาน เพื่อให้ทำงานขั้นต่อไปได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

6. การถ่ายทอดเทคโนโลยี เช่น การจัดการอบรม (training) การจัดการดูงานแก่เจ้าหน้าที่และบุคคลเป้าหมาย ช่วยให้มีความรู้ในงานที่ ทำและความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องดีขึ้น ความตื่นตัว ต่อการใฝ่รู้ ได้แนวความคิดใหม่ๆ เช่น อาจนำคนที่เคยทำงานที่แห่งหนึ่งไปดูงานอีกแห่ง

7. การประเมินผลโครงการเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง

ที่สำคัญคืองานพัฒนานั้นจะต้องเป็นที่ ต้องการของบุคคลเป้าหมาย และผู้ร่วมงานต้องพอใจ งานพัฒนาเป็นงานยากและกินเวลานาน ผู้ที่ทำงาน พัฒนาหรือที่เรียกว่า นักพัฒนา จึงต้องเป็นผู้ที่อดทน เชื่อมั่นในคุณความดี มีใจเมตตากรุณา อยากรู้ให้ผู้อื่นพ้นทุกข์และอยากให้ผู้อื่นมีความสุข ต้องมีความ รู้กว้างขวางเพราะงานพัฒนาเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ มาก ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้าใจและยอมรับ นับถือผู้อื่น เพราะเป็นงานที่ไม่มีการทำสำเร็จได้ โดยลำพัง ต้องพัฒนาสุขภาพให้แข็งแรง (ข้าพเจ้า เคยถูกฝึกให้แบกของเดินขึ้นเขา เพราะถ้าเกษตรกร พื้นที่สูงอยากให้เราเดินขึ้นไปดูไร่ของเขาบนภูเขา ก็ควรพยายามไป) นักพัฒนาต้องเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ถ้าคอร์รัปชั่นหรือโกงเสียเองแล้วก็จะเป็นที่เกลียดชัง ผู้อื่นไม่ไว้ใจ หรือไม่เป็นตัวอย่างที่ดี

เมื่อพัฒนาสำเร็จ มีความเจริญรุ่งเรือง ก็จะ เกิดความสุขถ้วนทั่วทั้งบุคคลเป้าหมายและนัก พัฒนาเอง

...เป็นเรื่องน่าสนใจว่า คนแต่ก่อนเขาทำอย่างไร จึงทำให้กิจการต่าง ๆ ก้าวหน้ามา จนถึงปัจจุบัน อย่างปัจจุบันเรามีของบางอย่างในชีวิตประจำวันจนกระทั่งละเอียดต่อการที่ จะคิดว่า สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร กว่าจะเกิดขึ้นมีปัญหาอุปสรรคเรื่องราวมากมาย เรา บ่นกันว่าเราพัฒนาสมัยนี้พัฒนาไม่ขึ้น คนไม่ดี คนมันร้าย แม้ว่าสมัยก่อนหรือทุกๆ สมัย ก็มีปัญหาเหมือนกันหมด แล้วเขาแก้ไขอย่างไร

ส่วนอีกประการหนึ่งคือ งานพัฒนาเป็นงานระยะยาวชั่วชีวิตคนหนึ่งก็ทำไม่เสร็จต้องช่วย กันทำไปแต่ละช่วง คนใหม่ก็ต้องพึ่งจากคนเก่า อย่างเรื่องสภามัชฌิม (ในสมัยรัชกาลที่ 5) สภามัชฌิมนั้นต่อมาก็เป็นโครงการที่กว่าจะสำเร็จก็ในรัชกาลที่ 9 นี้เอง แล้วก็อย่างแผนที่เก่าๆ ที่ทำขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นก็อาจเป็นแนวทางสำหรับพิจารณาได้ ยกตัวอย่าง เช่น สมุดแผนที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันโปรดเกล้าฯ ให้กรมแผนที่ พิมพ์ขึ้นนั้น ก็จะมีแผนที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่ที่ทำในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อให้เห็นแนวคลอง ต่างๆ ว่าระบบที่ทำไว้นั้นสอดคล้องกับระบบของธรรมชาติอย่างไร ถ้าจะทำอะไรต่อและ ทำตามแนวนั้นก็จะทำให้งานไปในแนวเดียวกัน วางเป้าหมายความสำเร็จได้ ไม่มีน้ำไหล กลับขวางทาง เป็นต้น เพราะดูจากแผนที่เก่า ก็จะได้ชัดว่าน้ำจากที่ไหนไปลงคลองไหน จากไหนไปต่อไหน เป็นสภาพอย่างไร หรือระบบการชลประทานในทุ่งรังสิตสมัยนั้น ท่าน วางระบบแนวคลองมาอย่างไร อันนี้ก็ช่วยได้ในการพัฒนา...

(จากปาฐกถา “ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการปฏิรูปบ้านเมือง ” ใน มณีพลอยร้อยแสง รวบรวมพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หน้า 471 - 472)